

אור ההליכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4, קרית אונו, תד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליון חודש **טבת** התשע"ה
גליון מס' 87

מ"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א אהבת הבורא והאדם

ומדוע? כי המצוות והמעשים הטובים נובעים מתוך הקשר העמוק שיש בינינו – שכולנו נבראנו בצלם א-להים.

אהבת הבורא

מאהבת אדם אמיתית שאינה מבוססת על אהבת בשרים, נבין את מצות אהבת השם. בהתבונן האדם בבריאה המופלאה שסביבו, במלאכת המחשבת המדוקדקת למעלה מהשגתו, מיד הוא מתפעל ומעריך את יוצרה. גם מהישגיו המדעיים של האדם ניתן להעריך את יוצרו, כל ההישגים המדעיים שהשגנו אינם אלא מעט מזעיר, אפס אפסים למול יוצרנו ובוראנו שחנן אותנו ביכולת להגיע להישגים אדירים.

כיצד יכול האדם שלא להעריך את בורא העולם? כיצד יכול האדם להתעלם מהמציאות הכפירה, ולהעדיף את הערצת הכלבים והחתולים, ממי שאמר והיה העולם?

ברם, לא רק מפעולותיו ומיצירתו אנו מתפעלים, לא פחות אנו מתפעלים בכל עת שאנו זוכים להבין את תכלית מצוותיו. מצוות חברתיות שמטפלות בנבכי נפש האדם ולא רק בהגבלתו הפיזית או בטיפול חיצוני פלסטי. וכן מצוות בעלות ערכי אמת מוסר ונצח, שכל המתבונן בהן מתוך שאיפה לחקר האמת ובלב נקי, עשוי להבין את עמקותן וצדקתן – לאדם הפרטי, לחברה, למדינה ולעולם כולו. ברוך שעשאנו בניו, שכן בדרך האמת אנו מתנהגים כמלאכי השרת.

קיימת זיקה ויניקה בין אהבת השם לאהבת האדם. הואיל ואהבת השם נובעת מהתפעלות מפעולותיו, מיצירתו וממצוותיו, כך גם אנו מתפעלים ומוקירים את בניו שבחרו ללכת באור ה', בדרך הישר והאמת, החסד והמשפט. ולכן, אנו אוהבים אותם מכוח אהבת השם, ואהבת האדם מתעצמת למימדים עצומים ומקבלת משמעות גוברת והולכת הואיל ומקורה ומבועה הוא אהבת השם ואהבת פעולותיו ומצוותיו.

ויתעצם בחלוף השנים. נמצא כי אהבת אמת אינה נמדדת באהבת בשרים אלא באהבה לערכי רוח, ובהימצאם האהבה איננה בת חלוף. כדי שאהבת האדם תחזיק מעמד ותשגשג, עליה להיות מבוססת על ערכי רוח, על התובנה כי כולנו בני האדם נבראנו בצלמו, וכפי שאני שומר על חיי ועל רכוש, כך גם אני שומר על חיי ורכושו של כל אדם באשר הוא אדם. וכפי שאני משתדל לנהוג ביושר ובערפיות, כך גם אני משתדל שחברי ינהג בדרך זו. ולכן, ניתנה מצווה להוכיחו, לא רק כשהרע לנו, אלא אף כשחטא למקום אנו מצווים להשיבו בדרכי נועם לדרך האמת. וכל זאת כי הוא יקר ללבנו מעצם היותו נברא בצלם כמונו. הנה אפוא, הבסיס ל"ואהבת לרעך כמוך", אינו אהבת בשרים או אהבת אינטרסים, אלא אהבת צלם הא-להים שנטבע בקרבנו.

ויש לשאול: לכאורה, מדברים אלה יוצא שיש חובה לאהוב כל אחד שנברא בתבנית אדם ובתארו? אין הדבר כן, חובתנו לאהוב כל אדם **באשר הוא אדם** – דווקא אדם שהגיע לדרגת אדם, אדם בעל אישיות, אנושיות ומוסריות. ולזאת התכוונה התורה באמרה "ואהבת לרעך כמוך" – רעך במצוות דווקא. ושמא יעלה על הדעת כי "רעך במצוות" הוא רק אדם שחובש מגבעת ועטור בתפילין ובציצית? אין הדבר כן, גם אדם שאינו נושא סממני יהדות חיצוניים אך ממעשיו ניתן ללמוד על נפשו הטובה, כגון אלה שמתנדבים לטפל בזקנים ובחולים או החיילים שמוסרים את נפשם כדי שנוכל לחיות בארץ אבותינו. עם כל אדם שמקיים מצוות ומתחבר לאנושיות שבו, ניתן לפתח קשרי אהבה ורעות,

יש התמיהים על מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא טו) ושואלים: כלום ניתן לאהוב כל אדם באשר הוא? וגדולה מזו, מדוע לאהוב ולחבק כל אחד? האם האהבה היא דבר זול שיש להפנותו כלפי כל אחד ואחד ללא כל סיבה חשובה וראויה? גם מצות "ואהבת את ה' א-להיך" (דברים ו) איננה פשוטה לכאורה. כיצד ניתן לאהוב את הבורא? כיצד ניתן לאהוב את מציאותו? את מה נאהב? את מה נחבק וננשק? הרי אין לו גוף ולא דמות הגוף?!

אהבת האדם

פעם פגשתי מישהו ששאלני את השאלות הללו. לימים, פגשתינו והוא מטייל עם כלבו. שאילתיו: אתה אוהב את כלבך? והלה השיבני: בטח, איני יכול בלעדי. שאילתיו: מה אתה אוהב בו? והוא השיבני: הוא נאמן ואנו קשורים מאוד עד כדי שאני מחבקו ומנשקו. השבתי לו: אהבתך אליו היא אפוא אהבת בשרים, הקשר החברי הפיזי שקיים ביניכם הוא זה שקושר ביניכם. המשכתי לשאלו: את הורך ז"ל אוהב אתה? ודאי, השיבני. המשכתי לשאלו: מה אתה אוהב בהם? הרי אינך יכול עוד לחבקם ולנשקם? מהו אפוא יסוד הקשר ביניכם עתה? הוא לא השיבני ונעמד מהרהר ונבון מדבריי. בהמשך שיחתנו הבהרתי לו כי יסוד אהבתו להוריו נעוץ בדמותם ובאישיותם, בתרומתם לחייו ולחברה, בחינוכם ובמורשתם שלאורם הוא צריך ללכת, ואת כל אלו הוא מקדיש, מעריך ואוהב. הנה אפוא, הסברתי לו, בהחלט ניתן לאהוב לא רק את הדבר שחוש המישוש מתענג במציאותו, ויתרה מזו, אהבת הרעיון הרוחני רבה ועצומה מאהבת החומר הנמשש.

הוכחתי לו את דבריי מחיי הנישואים. קשר שהתבסס על חן העוררים ורעננות הבשרים יפוג כלא היה בהסתלקם אט אט בחלוף השנים. לעומת זאת, קשר שהתבסס על ערכים ויעדים רוחניים, קשר שהתבסס על אישיות ואנושיות, קשר מסוג זה ילך יפרח

המרכז העולמי למשפט התורה

בית מדרש לדיני ממונות

מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם

מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל

שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים

שבתות עיון וירחי כלה

מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו

קרנות מחקר עידוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכרם של נעמי דר כהן ז"ל ובעלה יחיא מאיר כהן ז"ל תנצב"ה

הספד על מרת שושנה צדוק ע"ה ב"ר מוסה (משה) בדיחי זצ"ל

למהות הדמעה וההספד על הנפטר

מצווה להזיל דמעות על אדם כשר שנסתלק מן העולם ללא הבדל בין איש לאשה. ולא עוד אלא חכמי ישראל אמרו שישראל נענשו על כי לא הספידו את מרים כראוי. למרות שחז"ל הם הם שהורו שסמוך למיתתה קבורתה "ותמת שם מרים ותיקבר שם", מלמד שסמוך למיתתה קבורתה ואין מעמידין מיטת הנשים ברחוב, כי כבודו של נפטר זה קבורתו המיידית על אחת כו"כ בנשים וכך אבותינו נהגו בתימן. ואם כן, איך יסתדרו שני הדברים כאחד, מצד אחד בני ישראל הם שלמדונו מהנהגה של אבותינו עם מרים הנביאה שאכן כך צריך לקבור את האשה. מצד שני, ישראל נענשו על שלא הספידו אותה כראוי. אלא שלאחר מותה של האשה ולאחר קבורתה, מצווה גדולה מאוד מאוד להספיד את האשה רק בגלל שכל חייה הייתה צנועה, כנוסה בתוך ביתה עם כ"כ הרבה מידות טובות ונעלות של שאין הבריות יודעות מכך, ולא שהידיעה של הבריות מוסיפה לאותה אשה אלא שהעדר הידיעות הללו לבריות, חסר הוא לבריות שלפעמים אין יודעים בדרך ארץ ובדרכי התנהלות של נשים כשרות ואנשים כשרים. לכן חז"ל מאוד מאוד המליצו להספיד אנשים כשרים בין איש בין אשה ואפילו להזיל דמעות עליהם. נכון שהקרובים בוודאי מזילים דמעות כי היא בשר מבשרם, אבל אנו המנחמים, כפי טבעו של עולם, אם המיתה היא בבחינת טבעו של עולם אז ישנה נטייה לבוא לנחם בבית האבלים בגלל יחסים, קרבה, היכרות. אבל אינו כן, חובה עלינו כמנחמים לעמוד על האובדן ולהצטער ולהזיל דמעות על כך. וחז"ל עודדו מאוד את הדבר הזה עד כדי כך שאמרו שהקב"ה סופר את הדמעות הללו בנאד. כל אדם שנעה שהוא שומע את ההספד על איש או אשה כשרה אז לפתע פתאום אדם מסוים אומר, הכרתי אותה איך הייתה חסידה ואיזה אובדן, ואחר אומר הכרתי אותה בצניעותה ומזיל דמעה על אובדן, ואחר מכיר אותה כאמא "כאשת החייל מי ימצא", ואחר מכיר אותה כאמא מסורה ומזיל דמעה על כך. וכן, יש המכירים את גודל הנתניה וגמילות החסדים שלה, את החינוך

הנפלא שהעניקה לבניה ולבנותיה, ובני אדם מזילים דמעות כל אחד משעה שהוא שומע על דבר אישיותה של הנפטרת, והקב"ה סופר דמעות אלו בבחינת "דודי ירד לגנו לערוגת הבושם", כי כל פטירה ופטירה איננה דבר של מקרה, אלא הקב"ה הוא שנתן את הנשמה הטהורה לעולם, הוא אשר קיים אותה, והוא אשר שימר אותה ונטלה, ובשעה שנטלה "דודי ירד לגנו לערוגת הבושם" ונטל את השושנה הריחנית הזו ואף שזה טבעו של עולם, חסרים אנו את השושנה הריחנית. כך שיש בזה פן של חסד ופן של דין, פן של חסד שהיא הולכת לעולם האמת עם הרבה זכויות לחיי אמת ונצח, ופן של דין לנו שנשארו ללא השושנה הריחנית הזו. ומשום כך הקב"ה כביכול מצפה שאנו כמנחמים ניתן את דעתנו על גודל ההעדר, ואז החרב של בורא עולם המונחת כעת בבית האבלים, תעבור ממידת דין לרחמים ככל שאנו נדע איך באמת להפיק את הלקחים מגודל האובדן. ולכן, אבותינו בתימן בזמנים הקדמונים אשר מאוד שימרו את צניעותם של הנשים וזאת מלבד שהנשים לא ישתתפו בלוויות אלא כשאשה נפטרת מוליכים אותה מביתה לבית קברה ללא שום הספד, אולם בבית, כפי הנשאר בידינו בתכאליל הקדמונים, היו אומרים 'קנינות' כדי לעורר את הבכי.

יחודה של שושנת העמקים

שלמה המלך ע"ה בשיר השירים אומר: "אני חבצלת השרון שושנת העמקים", שושנת העמקים נשתבחה יותר מחבצלת השרון, שושנת העמקים נשתבחה יותר משושנת ההרים, כי שושנת ההרים למרות שהיא אותה שושנה, כל מימות שבעולם ואפילו גשמי ברכה נזחלים ויורדים מטה, ואז היא אמנם נראית לעיני כל, אבל מחוסרת מים כי המימות בורחים מטה. ואילו שושנת העמקים מקבלת כל גשמי ברכה והיא ראויה לגשמי ברכה, היא ריחנית, יש לה בבחינת מי דעת. כשאנו עוסקים במיתת אשה יקרה מאוד בנשים, אשר קיבלה מימות שבעולם בבית אביה ומבית בעלה ואבי בעלה. מימות של חכמת חיים, של חכמת קודש, של מידות נעלות. אני כבן בית, כשלמדתי בישיבת חברון וזכותי להגיע הנה, ראיתי רק במבטים חטופים את ההנהגות הנפלאות וכיצד הבית הזה היה פתוח לכל אדם, והיא מאחורי הקלעים, באצילות, בשקילות,

בדעתנות ובנאמנות ניהלה את הבית. ובעלה, שיבדל לחיים ארוכים, יכל לפעול בעסקיו הודות לכך שהיא החזיקה את הבית והוסיפה בשקול הדעת ובתבונה, בגלל גודל אחריותה. המנוח מארי יוסף צאלח זצ"ל, אשר גם כן זכיתי לראותו בלילות שבת כיצד בחריצות ובזריזות היה מגיע מבית הכנסת היישר לכאן, פשט את בגדי עבודת הקודש ולובש בגדי ישיבה כדרכו בקודש בחריצות, וכל בני הבית סובבים סביבו, ממש יודעים את מידותיו, ואחת מהן אשר הייתה מיוחדת מאוד המנוחה, והוא היה יודע עד כמה היא הייתה עמוד התווך של הבית הזה לא רק בהתנהלותו, אלא במתן חסד ועזרה לזולת ומשום כך מאוד העריך אותה. ולא זו אף זו, היא זכתה בבנים ובנות עם החינוך המוביל שלה, שקיבלה מבית הוריה (=מארי מוסה בדיחי ונו"ב ז"ל), וכפי שהיה מאוד שגור בפיה "הלכה ומלאכה, אי אפשר לאדם בלא מלאכה, אי אפשר לאדם בלא הלכה". ונתנה את הדגש קודם כל על ההלכה ואח"כ על המלאכה. כלומר, היה לה קו ברור שאותו הנחילה לכל בני ביתה. זו היא שושנת העמקים אשר אנו היום מתאבלים על אובדנה. על השושנה נקבע במסכת כלאיים כי היא איננה כלאיים בכלאי הכרם ואיננה גם בבחינת ערלה אלא נקייה מכל אלה, כל כולה טוהר. אשריה שהיא כך זכתה, חבל חבל על דאבדין ולא משתכחין. מי ייתן לנו חליפתה, מי ייתן לנו תמורתה.

הקב"ה ינחם את האבלים היקרים שלנו נחמה שלמה, ולא יוסיפו לדאבה עוד והקב"ה יגדור בעד פרכתם והקב"ה יזריח להם מתוך צאצאיהם מאור במקום המאור הזה אשר נתבקש לשייבה של מעלה. הקב"ה יגמול לכם גמול טוב אתם המנחמים ואתם גומלי החסדים. ובשעת הכנעה כזו ובשעת רצון נתפלל לאבינו שבשמיים שישלך שנאת חנם מתוכנו כי היא בימינו הולכת ותרבה בכל חלקי האומה ללא הבדל כל שהוא, והיא הגורם לכל מאיתו יתברך שיייענו במעשי רצונו וכאמור שיייענו לשוב בתשובה ונזכה שהיה בניו רחומיו ויפרוש עלינו את משמרת השלום הרוחנית. ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

תהי נשמתה של המנוחה צרורה בצרור החיים.

שעבוד הרוח והחומר

השעבוד הגופני הקשה שנשתעבדו אבותינו במצרים הוא אחד מאבני הדרך בדברי הימים של אומתנו. אבותינו נאנקו תחת עולם הכבד והולך של פרעה ונוגשיו: "וְגַם אָנֹכִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מֵעַבְדִּים אֹתָם... לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיהֶם..." (שמות ו). אחת השאלות המתמיהות היא כיצד הצליחו פרעה ועבדיו להביא אומה שלימה, מכובדת ומבוססת ליד שעבוד שפל וקשה כל כך?! וגדולה מזו, כיצד הסכימו אבותינו להתמסר לעבודת הפרך שהשיתו עליהם המצרים? מדוע לא נאבקו? מדוע לא מרדו? שאלה זו מתחדדת לאור העובדה שמצאנו בספרות חז"ל מסורת שמספרת ששבת לוי לא שועבד לעבודות הפרך שכו המצרים: "לפי ששבתו של לוי לא היו משועבדים במצרים אלא פנוי היה" (פסיקתא זוטרותא, שמות ה). מדוע ויתרו המצרים על כוח העבודה של שבת לוי? ומה מיוחד את שבת לוי שלא נכלל בגזרות הכפייה של פרעה ועבדיו? נראה כי ניתן למצוא את התשובה תוך התבוננות

בהיסטוריית אחיזתנו בערכי הרוח של אומתנו. הרמב"ם בהל' עבודה זרה הקדיש את הפרק הראשון לתיאור השתלשלותה של העבודה הזרה מראשית ימי האנושות ועד משה רבנו. הוא מספר לנו כי יעקב אבינו המשיך את דרך אברהם ויצחק והוריה למבקשי ה' הנלווים אליו את דרך האמת. ברם, השהייה הארוכה במצרים גרמה לאבותינו לחזור ולטעות אחרי התאו וההבל. וזה לשון הרמב"ם: "עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותן, חוץ משבת לוי שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבת לוי עבודה זרה. וכמעט קט היה, והעיקר ששתל אברהם נעקר, וחזרין בני יעקב לטעות העמים ותעיותן..." [שם ספ"א]. בהל' זו נעוצה לדעתנו התשובה לשאלות שהצבנו לעיל. לשעבוד הגופני שהושת על אבותינו קדם שעבוד רוחני שהתבטא בהליכתם אחר הכיעור וההבל שהפיצה אז תרבות מצרים. התמסרותם הרוחנית של אבותינו לעבודה הזרה ולזימה שנלוותה אליה, היא התשובה לשאלה מדוע נכנעו למצרים ולא מרדו. בעת שאדם נכנע ברוחו

כוס תנחומים
לידידנו היקרים גבריאל ויובל גיאת הי"ו
על מות אמם יונה ע"ה
ה' ינחםם נחמה שלמה ולא יוסיפו לדאבה עוד.
מערכת אור ההליכות.

הרב ד"ר חננאל סרי יצ"ו

עוצמתה של האמת

מאז בצורה אדירה, ונמצאו תרופות חדשות וטיפולים חדשים, ומצד שני זוהו גורמי מיתה שלא הבחינו בהם קודם לכן, כיצד כל אלו ישפיעו על מספר הטריפות? הרמב"ם קבע שכל אלו לא ישפיעו ולא ישנו את רשימת הטריפות שקבעו חכמינו, לא יוסיפו וגם לא יגרעו (הלכות שחיטה י, יב-ג): "... שאין לך אלא מה שמנו חכמים, שנאמר: על פי התורה אשר יורוך". מפרשי הרמב"ם נתלקו בהבנת דברי הרמב"ם, יש שטענו שתקופת התנאים והאמוראים הייתה תקופה ייחודית שבה נקבעו גדרי ההלכה והם המחייבים לעולם (החז"א). אחרים פירשו, שלא יתכן שההלכה תשתנה בכל פעם שנעשים נסיונות חדשים או תפישות מדעיות חדשות, והלכות כשרות חייבות להיות אחידות. כך או כך, מדובר גם כאן בתחום מסוים מאוד שבו נדרשו הגדרות שייקבעו על ידי חז"ל, וממילא קביעתם הפכה למחייבת גם אם לעיתים היא שונה במעט מהמציאות הנראית.

סוגיה אחרת שהעסיקה את הפוסקים, היא מצב שבו שני עדים כשרים או בית-דין מורים לאדם שאסור לו לעשות דבר מה והוא יודע בוודאות שהוראתם **מוטעית**, האם ידעיתו בטלה מול מעמדם של שני העדים או של בית הדין, או שאין אפשרות להתכחש לידיעה ודאית? (קל כמובן להחמיר, אולם יתכן והוראתם היא להקל בעוד שיידיעות אסורת עליו). **ספר החינוך** (במצוה תצ"ח) סבור שגם אם התבררה האמת בצורה ברורה, אין היא משפיעה, והכרעה רוב החכמים היא המחייבת (לדעתו זו גם משמעות דברי הגמרא בסוגיית תנורו של עכנאי). אולם מכתבי הרמב"ם נראה לכאורה אחרת. כשהרמב"ם פסק שעלינו לשמוע לדברי מי שמוחזק לנביא, הוא הדגיש שהישמעלותו לנביא נובעת רק מציווי התורה, שהרי יתכן שאדם זה עם כל גדלותו אינו אלא מתחזה לנביא ולא דיבר אתו הקב"ה. לכן אם יאמר דבר שמנוגד לנבואת משה לא נשמע לו; והרמב"ם והשווה מקרה זה למקרה שאדם שומע עדותם של שני עדים אך יודע

בפעמים הקודמות הצגנו פרשנות למחלוקתם של רבי אליעזר הגדול וחכמים, שלפיה הויכוח ביניהם היה כיצד יש להכריע במחלוקת ומי היא הסמכות הקובעת, ודחינו את האפשרות שנושא המחלוקת קשור לשאלת היחס שבין האמת וההלכה. בנושא זה נעסוק הפעם וננסה להסביר אותו תחילה: חשוב לברר את **מידת התאמה שצריכה להיות בין ההלכה והאמת**. האם חייבת להיות זהות ביניהן או שיכול להימצא ביניהם הבדל?

השאלה לא מתייחסת למקרים שההבדל ביניהם הוא בגלל שידיעות חשובות לא הגיעו לידיעתו של הפוסק (ידיעות מדעיות לא שלמות או תיאור העובדות בצורה לא מדוייקת), אלא לאפשרות קיומו של הבדל שנובע מהצורך להישמע להכרעה חכמים שאולי מחייב אף אם הוא כרוך בהתעלמות מהעובדות. ישנם מספר מקורות שעלינו לבחון. והמפורסם שבהם הוא מחלוקתם של רב גמליאל ורבי יהושע על **קידוש החודש** (ר"ה סוף פ"ב). רב גמליאל הכריע על פי עדים שיעדותם אינה הגיונית, ורבי עקיבה שידל את רבי יהושע שעליו לקבל את הכרעה הנשיא מכיוון שהתורה מסרה את סמכות הקביעה לחכמים: "אשר תקראו אתם" (ויקרא כג, ז), הקריאה של הפסוק היא "אותם", אולם הכתיב החסר בא ללמד שא**תם** הקובעים את הלוח, וראיית הלבנה היא רק הנחה מסייעת. אולם במקור זה, חכמינו הדגישו שהתורה עצמה מסרה את ההכרעה לידי חכמים.

האם הדברים נכונים גם בתחומים אחרים? הרמב"ם דן בבעיה דומה כאשר הוא פירט את הפגיעות שמתרופות בעלי חיים ואוסרות אותם באכילה. התנאים והאמוראים מנו לנו **70 טרפיות**, שהן פגיעות שגורמות מוות לבהמה, ולכאורה מנייתם יכולה להיות נכונה רק בנקודת הזמן שחז"ל פירטו אותן, שהרי מדעי הרפואה השתנו

יום עיון: 'מכווח של עורד'

שעות למען הזולת, להגנת עם ישראל, וגם אחר נפילתו עם דלילה בשל תאוה פרטית, אבל ייחודיותו שהוא יודע לקום, 'שבע יפול צדיק וקם'. ואכן בסופו של דבר, כשכבר שמשון לפת את העמודים, פתח את פיו בתפילה לקב"ה: 'זכרני נא וחזקני אך הפעם הזה...'. כלומר את העולם הזה כבר הקדשתי, וגם את העולם הבא אני מוכן לתת עבור כלל ישראל. זוהי מסירות נפש הגדולה, לתת ולתת בלא הפסקה ואפילו את העולם הבא.

קשורות אחת לשנייה. הזיקה ביניהם היא שאדם יוכיח את חברו, כי בהידברות יבואו להבנות עד כמה שגינתו בשיקול לפי מבט שטחי. ויתירה מזו, איסור שנאה בלב נובע מלא תקול לחש', כי הבעיה מתחילה באישיות המקלל, שמרגיל את נפשו לשלילה-נקימה, עד כדי גרימת נזק לשנוא.

אחרי עלה הרב **שבתי סבתו** ה"ו, ראש ישיבת 'נתיבות יוסף' במצפה ריחו, הישיבה שבה למד עודד זצ"ל וצ"ח את ייחודו בעזרה לזולת ובמסירות נפש למען הכלל באהבה אינסופית לכל אדם ואדם. ראוי לציין, כי רבים מבני הישיבה מחבריו של עודד נכחו במעמד זה. הרב הציג את מושגי החיבור בין אהבה והכבוד לאור המקורות. כשאהרון הכהן 'אוהב את הבריות ומקרבן לתורה', כי השפעה בלב אוהב, היא מצליחה גם לקרב לתורה. אולם כבוד הבריות רמוז הרבה פעמים בתורה, ובמפורש בכיבוד הורים 'כבד את'. אך לא כתוב בתורה לכבד את ה', זאת משום כי בדרך הטבע הורים אוהבים את ילדיהם, ומצפים שילדיהם יעריכו את מה שנותנים להם ולא שיתייחסו אליהם כמובן מאליו. ואילו הקב"ה נתן לנו את הכל ואנחנו כביכול מחזירים לו בכיורים ותרומות וכו', וזה הכבוד שלנו כלפיו ממה שקיבלנו, אבל לאהוב את ה' זה על זה שנתן לנו רצון חופשי ע"מ לתת לו קבלת החלטות באופן עצמאי. כאילו זה יצירה שלנו, ואדם אוהב את מה שהוא יוצר ומתוך כך מגיעים לאהבת ה'.

קהילת "הליכות עם ישראל" בנתניה כידוע וכמפורסם, מתמידה כבר עשרות בשנים במפעל 'ישיבת ראש חודש' מידי חודש בחודשו עם נושאים יפים, מעניינים ומאתגרים, ואשריהם של הגרעין הקשה המתמיד, ועליהם המתארחים לחבש ספסלי ביהמ"ד בפרט בימינו אלה למצוא שעה של קורת רוח באוירה תורנית, אחר רדיפת הקיום ותרבות הפנאי העושיקת את האדם, להגשים ולהעצים את אישיותו. אולם הפעם במסגרת זו התקיים יום עיון כאשר מאות השתתפו בו מנתניה והאזור ומשאר רחבי הארץ במרכז קהילתי 'מקור חיים', נתניה, הן לציבור הגברים והן לציבור הנשים. יום עיון זה 'מכווח של עודד' במלאות שלוש שנים להסתלקותו של החבור הנמרץ ר' **עודד חמדי** מבחירי ישיבת מצפה ריחו, בן אנשי החיל רבי הפעלים ר' **אברהם חמדי** ונו"ב **אהובה מנב"ט** שעלה בסערה השמימה ב-ו' כסלו תשע"ב. נושא יום העיון היה תחת הכותרת "**אהבת הבריות**" כסמל לאחת מתכונותיו הייחודיות של עודד בה היה נוהג כל ימי חייו, תמיד עוזר, תמיד דואג, תמיד אוהב כל אחד באשר הוא. אגב, ניתן לצפות בשידורי הרצאות אלו שהועלו באתר "**נצח ישראל**" (net-sah.org), כך שלא מי שלא נכח, לפחות יוכל לזכות שוב לשמוע דברי אלהים חיים בבחינת טעמו וראו כי טוב.

בטוב טעם הינחה את יום עיון זה ר' **עזרא רענן** ה"ו ואשר הציג את דמותו של עודד כאשר שזר וארג באישיותו הנעלה.

לפני נעילת יום העיון, זכינו בהרצאתו המאלפת רבת התוכן של מו"ר הרה"ג **רצון ערוסי** שליט"א רבה של ק"א וחבר מועצת הרה"ר אשר עמד בארוכה ובהחזרה לבאר בכלל את מעשיותם וטיבים של מצוות אהבת הבריות מול אהבת ה', ועל חוט הבחיח בין מצוות אלו, שהינן מחויבות ויונקות אחת מהשנייה (ראה בהרחבה ובתימצות מאמר **שער ראשי בגיליון חודש זה**). כך הרב הדגיש כי דמותו ורוחו של עודד שהוא חי וקיים לנצח, [כל אמתו וכל שנה ושנה מתרחבים מעגל השומעים ומפנימים תובנות נוספות] היא היא העדות החיה כי אישיותו הייתה סמל למפות ולקידוש ה' בהליכותיו עוד בחייו הקצרים.

אחרי בקודש עלה הרב הראשי של נתניה הרה"ג **קלמן בר** שליט"א, אשר הציג את הדמות הייחודית של שמשון הגיבור כסמל ומודל למסירות נפש למען הזולת. אך עמד על הזיקה שבה היה משמש מחוייב להתנהג בזבזיות למסירות זו, כי הנזירות הייתה כצורך הגנה רוחנית בפרט למי שחי באותה תקופה ותרבות עם הפלשתים. גדלותו של שמשון שהיה ער 24

לסיכום, יום עיון זה היה מאוד מוצלח, ונכלל הרבה מסרים ו'טיפים' לחיים שאנו בטוחים שכ"א מהשתתפים הרגיש והפנים, וכאמור הדבר הגדול שנפנים ונצורב בתודעה כפי שהדגיש מו"ר הרה"ג **רצון ערוסי** שליט"א "אם באנו לערב זה ולו רק להכיר ולהעריך את דמותו המיוחדת של עודד ולחקות את דרכו דינו, והיה זה שכרינו, שהכל 'מכווח של עודד' שהשפיע במעגלים רחבים", זאת מבלי להסתיר את החלל שנוצר בהסתלקותו, אולם נרו ואורו מפציע בלבנו לנצח.

דרכו ומעשיו יהיו נר לרגלנו.

מתענים, וקוראים בתורה ב"ויחל" גם כשלא מתענים, כמו ביה"כ שאין קדוש ממנו. ש.א. מהו דין עץ לימון חמוץ בשביעית? ידוע שעץ הלימון מניב פירות כל השנה, כלומר, אין לו עונה. יש פירות שישית שנכנסו לשביעית ויש פירות שחנטו בשביעית. האם נצטרך לסמן את פירות השביעית? ואולי צריך לנהוג בעץ הלימון כמו באתרוג?
ב. רב הישוב נ.צ. התיר לאכול פירות מן העץ בלי צורך לעשר. כלומר, אדם קוטף פירות, מעשר, ושם בצד את הפירות המעושרים, וכל זמן שיש מן הפירות המעושרים, אפשר לאכול מן העץ מבלי לעשר (לא קשור לשמיטה). מה דעת מארי בענין?
ת.א. למרות שהלימון גדל כל השנה, בכל זאת, כל פרי שנחנט בשישית, אף שנלקט בשביעית, אין לו קדושת שביעית ואינו הפקר. וחייבים להפריש ממנו תרומה, מעשר עני, ולכן כל לימון שנחנט בשביעית, יש לסמנו. יש לו דין הפקר, הוא פטור מתרומה, ויש לו קדושת שביעית.
ב. איני יודע מהי בדיוק הסיטואציה שאליה התייחס הרב, ומהי בדיוק הוראתו. אבל כל שאדם קוטף מן האילן פרי ואוכל, הרי זה פטור מתרומה, כי מדובר באכילת עראי. אולם אילן שנמצא, לא בשדה, אלא בחצר, כמו שלנו היום, שהיא רחבה ליד הבית, לחצר כזו, אם היא סגורה, יש דין, שהיא קובעת למעשר. והקוטף פרי מן האילן, חייב להפריש תרומה בטרם יאכל, כמו פרי בבית.
ש.כת"ח אשאל, מדוע אין מחשיבים את כל א"י, כולל הערבה על אילת ורמת הגולן, כשטח שבו כל מה שגודל קדוש בקדושת שביעית? רבנו כתב שכל כיבוש ע"י עם ישראל, השטח הנכבש דינו כא"י (תרומות א.ב.).
ת.אכן יש דעה כזו בהלכה. לענ"ד רק כשמלכות ישראל (ונצא מתוך הנחה שממשלת ישראל נבחרת יש לה מעמד של מלכות), מחליטה לשלוח את צבא ישראל כדי לכבוש שטח, אז יש לאותו שטח דין א"י, אבל לא כשצבא ישראל נשלח רק למלחמת מגן. צא וראה, כמה אנו מתייסרים בגלל שלא סיפחנו את השטחים ששוכרו במלחמת ששת הימים, כי הם נחשבים ככבושים, וכערובות לשם תהליך שלום, שבו יוחזרו. וד"ל.
עיין על כך, ברכת משה, פרק ה, סעיף ז', ובהערה שם, כן תוכל לשמוע באתר נצח ישראל בהלכה היומית באודיו בעניין זה.

פרק ח פסוק יט), וכתוב בגמרא: "דאמר רב חונא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב (זכריה) 'כהאמר ה' צבא-ות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה? קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין" (תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח"ב). שיש שלום - שאין יד הגויים תקיפה על ישראל (רש"י מסכת ראש השנה דף יח"ב ע"ב). לפי הגמרא ורש"י שבזמן שיש לישראל שלום (אין יד הגויים תקיפה עליהם) אז צריך להפוך את הצומות לשמחה! ואם אין שלום ואין שמד אז אינו יכול להחליט אם אני רוצה לצום או לא! וברור שהיום אנו נמצאים באחד מהמצבים הללו. שאלתי היא: האם צריך להמשיך לצום היום את הצומות (לא כולל י"ז) או שצריך להפוך אותם לימי שמחה (לפי דברי הגמרא)?
ת. רבינו (הרמב"ם) לא חילק, וכתב שמתענים צומות אלו גם בזה"ז (תענית, ה, א). ועיין בדברי מהרי"ק, שם, הע"ב, שרבינו בפי"המ"ש, ר"ה, א, ג, כתב שבבית שני צומות אלו היו רשות ולא חובה. ובמשנה תורה סתם, ולא כתב שהן רשות, לכן מהרי"ק פירש שיטת רבנו, "שלום" = בית המקדש (לא כמו פירש"י), ואין שמד, כלומר כשאין יד האומות שולטת בארץ ישראל רק אז יהיו לששון ולשמחה. אבל בזמן שיש שלום (ביהמ"ק, כמו בימינו) - לעולם צום, בין שיש לישראל מלכות, בין שאין לישראל מלכות. וזהו הדין לימינו. ובכל מקרה צומות אלו הפכו להיות בישראל כדברי חובה, כדבר הנדור (מכח נדר של כלל ישראל).
ש. האם מותר לי (או אולי אני אפילו חייב) לשקר ולהגיד שאני צם כדי שיוציאו ספר תורה, כאשר במקרה ולא אשקר לאי היה מספיק אנשים (לפי מנהגם) שצמים כדי להוציא ספר? בכלל מאיפה המקור הזה שצריך 6 שצמים בשביל להוציא ספר? האם לפי מן באמת לא יוציאו ספר כאשר אין מספיק שצמים? אני נוהג לפי הרמב"ם וסומא שידוע לי גם אם אף אחד לא צם צריך להוציא ספר האם זה נכון?
ת. אסור לשקר. הנוהגים כשו"ע, הם בדעה שרק אם יש רוב מתענים - קוראים בס"ת, ואם לאו - אין קוראים. ולכן, מלבד האיסור לשקר, אסור להונותם, ולהעבירם לנהוג שלא לפי שיטתם. שיטת רבנו, שעצמו של היום הוא יום תענית. ואומרים עננו גם כשלא

ש. האם במנחה של צום עשרה בטבת אומרים תחנון? ת. כן.
ש.א. רבנו כתב בהל' אישות פ"ב שיכולה להיות מציאות של קטן בן 34. האם אין חשש שיוודע עלו שהוא פטור מכל המצוות, ואז הוא יחטא כאוות נפשו (ערייות נוד)?
ב. ילד בן 11 שנודע לו שהוא באמת פטור מכל המצוות. לכן בצומות הוא יאכל בסתר ועוד כל העבירות... האם זה באמת כך?
ת.א. גם קטין, שיש לו שכל, חייב כלפי שמיים, שו"ת נודע ביהודה. גם קטין שמזיק, בי"ד מענישים שלא מן הדין, כדי להרתיעו, וכדי להגן על בני אדם.
ב. ילד בן 11, פטור מצומות החורבן, חייב בצום יו"כ, מטעמי חינוך.
ש. האם אפשרי ביום עשרה בטבת לערוך קניות של בגדים חדשים ללבוש יומיומי?
ת. כן.
ש. כידוע, מנהג בני תימן להניח תפילין בתפילת מנחה של תענית ציבור. כיצד עלי לנהוג כאשר אני מתפלל בבית כנסת ספרדי - אשכנזי, האם עלי להניח תפילין כמנהגי, או שמא יש בכך שינוי שמנהג הציבור, או מראית עין כאילו לא הנתתי תפילין בשחרית?
ת. הנח תפילין בתפילת מנחה של תענית ציבור רק בבית כנסת תימני.
ש. אני עובד בעבודה שמצריכה ריכוז רב. ביסוד הצומות אני חש קושי לעבוד, עייפות רבה, רעב, ולעתים קרובות אני "תופס את עצמי" עונשה שיגאות (אין שום מידע של סיכון בעבודה, אך בכ"ז זנדר דיוק, ששה לי לוותר עליו עם עבודה ולקחת חופש מסיבות כלכליות). כדי לא לטעות אני עובד באיטיות, בודק כל דבר שבע פעמים, ולוקח הפסקות מרובות. השאלה אם איני גוזל את המעסיק בשל כך, ואולי יש מקום להקל בצום?
ת. עליך להסביר למעבידך את מגבלותיך. אם הסכים למרות מגבלותיך - מה טוב. היה והוא מתעקש שתעבוד כרגיל, ואם לאו, הוא עלול לפטר אותך, אם אין לך מקום עבודה חליפי, עבוד, וצום עד שאינך יכול, ואז שבור את הצום והמשך לעבוד.
ש. בטעות ביום צום, מתוך הרגל הכנתי לעצמי שתייה חמה. לאחר ששתיתי, נזכרתי שהיום צום. האם אני ממשיך את הצום רגיל? מה הדין?
ת. את שאתה או אכל בטעות ביום צום, ממשיך לצום באותו יום עד צה"כ.
ש. כתוב: "כהאמר ה' צבא-ות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (זכריה

מודעת התנצלות:
בעלון הקודם נכתב בטעות: "שח"כ לשעבר גאולה כהן ז"ל". ברצוננו להתנצל על הטעות הגדולה שנפלה כי היא עדיין בין החיים ולברך אותה באורך ימים ושנים.
מערכת אור ההליכות.

אור ההליכות
הליכות עם ישראל

עמותת להפצת ערכי היהדות הנאמנה
רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100
עורך ראשי: יוסף פרחי
עורכי משנה: אריאל פרחי, שמואל חמדי
חברי המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמדי, אביעד רצהבי, ישראל רוב
טל': 03-5340819 פקס': 03-5343658
דוא"ל: orhalichot@gmail.com
מספר המערכת של העלון בספרייה הלאומית: 2789255
כתובת התרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה

לכו אל יוסף, אשר יאמר לכם תעשו

כ"ד ק"ו רוני בן חיים קאפח יצ"ו

רוצה אני מאד שרבינו נ"ר ישיב לי במהירות כי זקוק אני לזה באופן דחוף [תשובה]

לק"י

אין זה אמת שלא היו בקיאים בבדיקה, ומי שאומר כן אינו אלא שוטה. אין זה אמת שלא שאלו לרבנים על כתמים ובדיקות. האמת הוא שלא היה שם הלהט והשריפה למין כמו כן שכולם בווערים גם בני תורה. האמת היה שהיה שם איפוק רב בשטח זה, וכשיש ספק הגורם איחור יום או יומים ומגדולו"ר יוסף בכה"ר דוד קאפח יצ"ו וירונ רבנו, האם יש יסוד ומקור לטענה שנשות תימן לא היו בקיאות בבדיקה מחסת בורות או מחסת שהיו מתביישות לשאול פי בעליהן או פי חכם ומתוך כך נגרמו טעויות ומכשולים ח"ו? ותשובתך מהרה תצמח"

ורוני רבנו, האם יש יסוד ומקור לטענה שנשות תימן לא היו בקיאות בבדיקה מחסת בורות או מחסת שהיו מתביישות לשאול פי בעליהן או פי חכם ומתוך כך נגרמו טעויות ומכשולים ח"ו? ותשובתך מהרה תצמח"

קוראים נוספים המעוניינים לתרומות **לזיכוי הרבים**
מאת מו"ר הגאון רבי יוסף קאפח יצ"ל
מתמנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930
או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com